

TUGEVAMAD KOGUKONNAD, JÕUDSALT ARENEVAD PIIRKONNAD

ENERGIAÜHENDUSTE ROLL RIIKLIKES JA
PIIRKONDLIKES PARTNERLUSPLAANIDES

ÜLEVAADE

RESCOOP.EU

Kaasrahasanud
Euroopa Liit

Friends of
the Earth
Europe

Energiaühendustel on tugev sotsiaalne ja territoriaalne mõju ning need peaksid olema riiklike ja piirkondlike partnerlusplaanide nurgakiviks.

Uuendatud direktiiv 2018/2001 (taastuvenergia direktiiv II ehk REDII) ja uuendatud direktiiv 2019/944 (elektrienergia siseturu direktiiv) kehtestasid taastuvenergia kogukonnad ja kodanike energiaühendused kui kaks õiguslikku mõistet, mis hõlmavad energiakogukondi, ning andsid neile õiguse osaleda energiaturul. Neid tegevusi laiendati seejärel FitFor55 paketi raames, hõlmates ka renoveerimist, kütet ja jahutust ning energiavaesuse leevendamist.

Energiaühenduse kaudu saavad kodanikud koos väikeettevõtete ja kohalike omavalitsustega ühiselt luua kohalikke taastuvenergiaprojekte, edendades kaasavat energiaüleminekut kohalikul tasandil.

8,000+

Energiakogukondade arv

Euroopas, mõõdetuna ESPON TANDEM projekti raames, mis on seni kõige ulatuslikum kaardistamisprojekt.

1,100€ /
aastas

summa, mille ELi leibkond võib säästa, osaledes energiakogukonnas.

10% aastas

keskmine vähenemine energiatarbimise tänu käitumise muutustele, mis tuleneb energiateadlikkuse suurenemisest.

74%

energiakogukondadel on sotsiaalsed eesmärgid, mis on **sageli seotud energiavaesuse vähendamisega**

45%

ELi energianõudlusest saab 2050. aastaks katta energiakogukondadega

Varustuskindlus

Mitmed energiakogukonnad suutsid energiakriisi ajal hinnatõusu piirata või hindu isegi turutasemest madalamal hoida, kuna nad katsid oma liikmete kogu energiavajaduse enda toodetud taastuvenergia abil. Koos energiasalvestuse ja paindlikkusega **suurendab selline toimimisviis kohalike kogukondade vastupidavust ja julgeolekut ning parandab varustuskindlust.**

Kuidas saavad energiakogukonnad aidata kaasa riiklike ja piirkondlike partnerlusplaanide eesmärkide saavutamisele

2025. aasta juulis avaldas Euroopa Komisjon määruse eelnõu, millega kehtestatakse uus üldine „Euroopa majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse, põllumajanduse ja maaelu, kalanduse ja merenduse, heaolu ja julgeoleku fond“. Nüüd peab iga liikmesriik koostama oma „**riikliku ja piirkondliku partnerlusplani**“ (riigiplaan).

Riigiplaani eesmärgid	Seos energiakogukondadega
 „vähendada piirkondlikku ebavõrdsust Liidus ja ebasoodsamas olukorras olevate piirkondade mahajäämust“	Energiakogukondadest saadav kapital jääb kohalikuks: • Kogukondlikud energiaprojektid toovad kohalikule majandusele <u>kaks</u> kuni <u>kaheksa</u> korda rohkem kasu kui eraprojektid. • Üks euro riiklikku toetust energiakogukondadele võib tuua piirkonnale kuni 50 eurot majanduslikku kasu. Samuti kaasab iga kogukonnaenergeetika projektidesse investeeritud euro hinnanguliselt 40–60 eurot erakapitali. Kokku võivad energiakogukonnad mobiliseerida energiaülemineku toetamiseks 2030. aastaks kuni 176 miljardit eurot. Kogukonnaenergeetika projektid loovad kohalikke töökohti ja majanduslikke võimalusi, toetades seeläbi inimeste õigust jääda oma kodupiirkonda.
 „toetada kvaliteetset tööhõivet, haridust ja oskusi ning sotsiaalset kaasatust“	Kogukonnaenergeetika projektid loovad ELis 4800 täistööajaga töökohta (Ekstrapoleerimine LIFE ENERCOM Facility projektist) Energiakogukonnad võivad toimida rohe- ja digitaaluskuste inkubaatoritena, kuna nad: • tutvustavad liikmetele digitaalseid ja paindlikke energialahendusi (nt nõudluse juhtimine, akusalvestus, nutivõrgud) • aitavad liikmetel mõista oma energiatarbimist ja -kulusid, tarbijaõigusi ning võimalusi aktiivselt energiaüleminekus osaleda • arendavad kodanike oskusi ja toetavad kvalifikatsiooni omandamist sellistes valdkondades nagu hoonete renoveerimine
 „toetada ühise põllumajanduspoliitika rakendamist“	Nagu komisjoni <u>maapiirkondade energiaühenduste nõustamiskeskus</u> rõhutab, võivad energiaühendused: • mitmekesistada põllumajandustootjate sissetulekuid (nt müües jääkbiomassi energia tootmiseks) ja vähendada nende tegevuskulusid (nt põllumajandusliku päikeseenergia tootmise abil) • luua võimalusi maapiirkondades, eriti noortele, tugevdades sotsiaalset ühtekuuluvust

„kaitsta ja tugevdada
demokraatiat Liidus ning
kaitsta Liidu väärtusi”

Maapiirkondade energiakogukonnad tugevdavad demokraatiat, sest nende juhtimismudel **kaasab kodanikud osalusdemokraatlikesse otsustusprotsessidesse**. Need võivad soodustada **ka töösuhteid kodanike ja kohalike omavalitsuste vahel**.

Toetades võrdset osalust, leevendavad energiakogukonnad vanuse, soo ja sotsiaalse taustaga seotud erinevusi. On oluline, et otsese osaluse kaudu soodustavad energiakogukonnad taastuenergia sotsiaalset aktsepteerimist.

- Euroopas on **61% küsitletutest valmis liituma energiaühistuga**
- Ühendkuningriigis toetaks **62% elanikkonnast** kogukonna omanduses olevat taastuenergiaprojekti oma piirkonnas, samas kui eraomanduses projektide toetus on 40%..

Allpool on esitatud ülevaade määruse eelnõu artiklitest, mis on energiaühistutele olulised

ARTIKKEL 6

Partnerlus ja mitmetasandiline juhtimine

Energiaühistud peaksid olema kaasatud riikliku energia- ja kliimakava ning energiamajanduse arengukava koostamisse.

Samuti peaksid energiaühistute esindusorganisatsioonid osalema kava elluviimise seire- ja järelevalvekomitees, mis jälgiks seatud eesmärkide täitmist.

Liikmesriigid peavad näitama oma riigiplaani ja riiklike energia- ja kliimakavade vastavust,

mis juba sisaldavad üksikasjalikku teavet energiakogukondadele suunatud toetusmeetmete kohta.

- Liikmesriigid saavad **kasutada energiakogukondi sotsiaalse ühtekuuluvuse kasvatamise vahenditena, eriti vähem arenenud, ülemineku- ja äärepoolsetes piirkondades**. Kohalikele omavalitsustele tuleks võimaldada tegutseda koos kodanikega ning viia ühiselt ellu projekte taastuenergia, elektri jagamise, ühise elektrilise liikuvuse ja elamute renoveerimise valdkonnas.
- Tulemuslikkuse määruse näitaja 191 sätestab energiakogukondadele 100% kliimakoefitsiendi ja 40% sotsiaalse koefitsiendi. Sellest tulenevalt võib vastavaid investeeringuid **riigiplaanides arvestada 14% sotsiaalse ning 43% kliima sihtotstarbelise eraldusena**.

Liikmesriigid peavad võtma arvesse Euroopa poolaasta riigipõhiseid soovitusi

Komisjon on järjekindlalt soovitanud ELi riikidel võtta kasutusele kogukonnapõhiseid ettevõtteid toetavaid meetmeid.

ARTIKKEL 22

Riigiplaani nõuded

ARTIKKEL 26

*ELi rahastusvahendi
rakendamine*

ELi rahastamisvahendi eesmärk on toetada piiriüleseid meetmeid, millel on Liidu tasandil lisandväärtus. Abikõlblike meetmete hulka kuuluvad ka LIFE-meetmed. **Seetõttu peaks ELi rahastamisvahend soodustama energiaühistute koostööd mitme liikmesriigi üleselt**, eelkõige ühiste innovaatiliste teenuste arendamisel, nagu veebipõhised ühtsed teeninduspunktid või energia omatarbimist suurendavad vahendid.

ARTIKLID 35 JA 76

*ühine
põllumajanduspoliitika ja
kogukonnapõhine kohalik
areng*

Alates põllumajanduslikust päikeseenergeetika tootmisest kuni biopelletiteni võivad energiaühistud aidata põllumajandustootjatel **mitmekesistada sissetulekut, edendada kliimameetmeid ning tugevdada sotsiaalset ühtekuuluvust**. Neid tuleks toetada kui kogukonnapõhise kohaliku arengu lahutamatu osa, eriti maapiirkondades.

ARTIKLID 74 JA 75

*territoriaalse ja kohaliku
koostöö algatused ning
integreeritud
territoriaalne ja linnaline
areng*

Energiakogukonnad võivad olla piirkondade arenguks oluline vahend, vastavalt ELi päikeseenergia strateegia eesmärgile luua üks energiakogukond iga üle 10 000 elanikuga omavalitsuse kohta. Kohalikud omavalitsused saavad teha koostööd energiaekspertide organisatsioonidega ning luua ühtseid teeninduspunkte, et toetada oma elanikke energiaüleminekul kohaliku algatuse toel.

ARTIKLID 80 JA 82

*Sotsiaalse Kliimafondi ja
Moderniseerimisfondi
sünergiaid*

Hetkel on Euroopas üle 650 kogukonnapõhise kütte- ja jahutusega seotud projekti, mis varustavad stabiilse ja puhta soojusenergiaga **enam kui 1,9 miljonit ELi kodanikku**. Sotsiaalne Kliimafond ja Moderniseerimisfond peaksid seadma taolised projektid ning nendega seotud elamute renoveerimise prioriteediks.

ÜLEVAADE KOGUKONNAENERGEETIKAST EESTIS

Ühistuline energiatootmine on juba käima lükatud mitmes Eesti nurgas. Aktiivsed kogukonnad Obinitsas Võrumaal, Kääpa külas Jõgevamaal ja Savala külas Ida-Virumaal on esimeste seas otsimaks praktilisi lahendusi energiaühistu näol, mis seovad kohalikud vajadused, taastuvenergia ja ühistulise koostöö.

Energiaühistuid Eestis: 7
5 registreeritud ja 2 aktiivset

Energiajulgeolek

Kogukonnaenergeetika üks keskseid, kuid sageli alahinnatud mõõtmeid on kriisivalmidus. Neil, kellel on oma tootmine, on ka kindlus, et elutähtsad funktsioonid on kaetud ka olukordades, kus varustuskindlus on häiritud - näiteks tehnilise rikke või geopoliitilise pinge tõttu.

Seto Aedade külmhoone ülalpidamiskulude kasv sundis otsima alternatiive ning tulemuseks oli energiaühistu Oma Elekter loomine. Nii vähendati sõltuvust kõikuvast elektriturust ja astuti samm kohaliku, stabiilsema energiatootmise suunas.

Näide

Energiahinnad

Ebastabiilsed ja kõrged elektrihinnad suurendavad majapidamiste kulusid, tekitavad ebakindlust tuleviku planeerimisel ning mõjutavad nii ettevõtete konkurentsivõimet kui ka inimeste igapäevast toimetulekut.

Energia tootmine

Elingi 2022. aasta prognoosi järgi hajatootmise teel toodetava elektrienergia kogus 2050. aastaks peaaegu viiekordistub, kasvades 2025. aasta tasemelt ehk 777 GWh-lt 2050. aastaks 3724 GWh-ni.

2022. aastal suunasid tootvad tarbijad elektrivõrku 61 GWh elektrit ning tarbisid kokku 665 GWh elektrit. Nende toodang moodustab veel väikese osa – alla 1% Eesti kogu elektritoodangust ja ligikaudu 12% päikeseenergia kogutoodangust.